

пройшли навчання / стажування в європейських або американських закладах освіти чи дослідницьких центрах – С. Плохій, С. Єкельчик, Г. Касьянов, В. Маслійчук, А. Портнов та ін.

Така доволі ідеальна картина підготовки майбутніх істориків може здаватись нарізі недосяжною. Але в разі, якщо мета не виходить за межі відомого, вона не дає можливості розвиватися. Відтак, окреслені орієнтири є, з одного боку, запорукою підготовки якісних фахівців, а з іншого – відкриває можливості до підготовки істориків, готових працювати з різними інформаційними матеріалами в різних сферах, що є запорукою кращого їх фахового застосування та працевлаштування.

Джерела та література:

1. Грінченко Г. Г., Посохов С. І. Мета та завдання Мегапроекту Міжнародного фонду «Відродженням» “Вища освіта: лідерство для прогресу» (напрямок “Історія”). Методичний вісник історичного факультету № 1. Харків: Консум, 2002. С. 5–11. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/382/1/Grinchenko_Posohov.pdf
2. Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень. Ступінь вищої освіти – бакалавр. Галузь знань – 03 Гуманітарні науки. Спеціальність – 032 Історія та археологія / МОН. Київ, 2020. 15 с.
3. Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень. Ступінь вищої освіти – магістр. Галузь знань – 03 Гуманітарні науки. Спеціальність – 032 Історія та археологія / МОН. Київ, 2021. 15 с.

Людмила Павленко

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ І ВИКЛИКИ

Одним з головних здобутків освітньої реформи в Україні, який є ознакою суттєвого оновлення вітчизняної освіти, можна впевнено назвати академічну свободу педагога як комплекс нових можливостей для якісного здійснення його професійної діяльності і професійного зростання з урахуванням серйозних викликів, що вимагають нестандартних рішень та інноваційних підходів.

Зараз триває надзвичайно важливий етап створення нової парадигми української освіти, і значну роль у цьому процесі відіграє постать педагога, який безпосередньо впливає на формування ключових, життєво необхідних

компетентностей здобувачів освіти. Йому надана сьогодні безпрецедентна в історії розвитку нашого освітнього простору свобода визначати власний професійний шлях, а також методи, засоби, інструменти освітньої діяльності, власний педагогічний стиль. Питання полягає тільки в тому, наскільки він розуміє обсяги, межі та значення своєї академічної свободи, чи має бажання реалізовувати її, чи готовий взяти на себе відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

Перед вищими навчальними закладами, які навчають здобувачів освіти за спеціальністю «014. Середня освіта. Історія», стоїть завдання якісно підготувати майбутніх вчителів історії до роботи у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Сучасний світ швидко змінюється, і щоб навчити дітей успішно соціалізуватися, повноцінно реалізуватися у дорослому житті, що і є головною метою шкільної освіти, учитель і сам повинен бути сучасним, а отже завжди залишатися мобільним, креативним, сміливим, ґрунтовним, сповненим творчої наснаги, зацікавленим у результативності своєї роботи. Здатність навчатися все життя – це ключова компетентність педагога. Є очевидним, що від того, як глибоко розуміє студент академічну свободу вчителя, залежить наскільки практично і психологічно він буде готовий нею скористатися і відстоювати її у разі потреби.

Академічна свобода розуміється як «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом» [1].

Особливо актуальною зазначена проблема є в умовах реалізації Концепції Нової української школи (далі – НУШ), ухваленої 2016 р. Це абсолютно новий підхід до навчання і виховання української молоді. НУШ – це перехід до компетентнісного навчання з головним принципом дитиноцентризму. 2021/2022 навчального року за новим Державним стандартом [2] почали працювати пілотні школи з викладанням курсу історії в 5-х класах. Наступного навчального року пілотні школи продовжили вивчення історії у 6-х класах, а усі ЗЗСО почали працювати за новим Держстандартом у 5-х класах. 2023/2024 навчальний рік передбачає апробацію програми НУШ у 7-х класах, що означає поширення реформи не тільки на адаптивний цикл (5-6 класи), але й на базове предметне навчання (7-9 класи). НУШ передбачає академічну свободу вчителя як запоруку його професіоналізму і мотивації: «Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність» [3].

Оскільки кожна реформа – це певною мірою експеримент, пошук оптимальних методів і способів виконання нових завдань, який не позбавлений помилок і розчарувань, держава покладає великі сподівання на талановитих і мотивованих учителів. Сьогодні саме вони є справжніми творцями НУШ, агентами змін.

Розвиватися, самовдосконалюватися вчитель має свідомо, широко користуючись академічною свободою, наданою йому державою, що відзеркалено у пункті 1 статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу» Закону України «Про освіту»: «Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі; педагогічну ініціативу; розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання» [1].

Реальна академічна свобода вчителя полягає у його праві визначати навчальну програму з викладання свого предмету. Формально вчитель може розробити власну, авторську програму. Але вона має відповідати Державному стандарту, бути схвалена і рекомендована МОН України. Далеко не кожний педагог готовий сьогодні до цього. Тому для вчителів пропонуються так звані модельні програми, розроблені колективами авторів, які вони можуть використати в якості навчальної програми без змін або зі змінами, обсяг яких не має перевищувати 20 %. Вчителі історії мають значний вибір. Це 13 модельних програм з інтегрованих курсів для 5-6-х класів «Україна і світ. Вступ до історії України і Громадянської освіти», «Досліджуємо історію і суспільство» та для 6 класу «Історія України. Всесвітня історія» [4].

Служба якості освіти дала роз'яснення щодо права вчителя самостійно організовувати навчальний процес: «Вчителі наділені свободою творчості в організації уроків, можуть розробляти власні освітні програми, обирати шлях досягнення навчальних результатів з огляду на потреби й таланти учнів» [5]. При складанні календарно-тематичного та поурочного планів допускається довільна форма – формат, обсяг, структура, зміст та оформлення не регламентуються, а обираються вчителем самостійно. Вчитель може корегувати розподіл годин, послідовність розділів, кількість годин на вивчення окремих тем.

Вчитель може розробити власну систему оцінювання та заохочення учня: «Керуючись правом на автономію у виборі змісту, форм і методів роботи, учитель може використовувати самостійно визначені або розроблені способи фіксації зворотного зв'язку з учнями. При цьому важливим є забезпечення

ефективності процесу оцінювання задля досягнення очікуваних результатів учнями» [6].

Учитель реалізує свою академічну свободу і під час вибору підручників та посібників для забезпечення навчального процесу відповідно до обраної модельної програми [7]. «Видання підручників та посібників здійснюється за результатами конкурсних відборів, що організовуються МОН щороку» «з урахуванням пропозицій педагогічних працівників» [8]. Для кожної модельної програми пропонується від одного до декількох підручників. Підручники, електронні версії яких обрала більшість закладів України, друкуються у паперовому варіанті один раз на 5 років. Вибір підручників здійснюється колегіально, усіма вчителями професійної спільноти закладу і затверджується педагогічною радою. Проте під час освітнього процесу вчитель може користуватися електронними версіями будь-яких підручників, рекомендованих МОН України, обираючи на власний розсуд тексти, завдання, мапи, ілюстрації, джерела тощо [9].

Академічна свобода передбачає право вчителя на облаштування освітнього простору, тільки добровільну участь у наукових заходах, обміні досвідом, публікації результатів своєї професійної діяльності, у сертифікації, професійних конкурсах.

Учитель має право на постійне професійне зростання – «підвищення кваліфікації, перепідготовку», враховуючи «вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників» [1]. «Педагогічні та науково-педагогічні працівники самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації» [10].

Але педагог має усвідомлювати, що його академічна свобода не повинна утискати права і свободу інших учасників освітнього процесу – колег, учнів, батьків. Так само він має приймати весь тягар відповідальності, яка лягає на його плечі, гідно реагувати на виклики сьогодення – виконання свого професійного обов'язку в умовах війни, недостатнього фінансування, тривалого дистанційного навчання, великого обсягу навантаження, необхідності вдосконалювати організаційні та методичні засади Нової української школи, непоодинокі випадки інертності, безініціативності, небажання мінятися і розвиватися у закладах загальної середньої освіти.

Джерела і література:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Модульні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
5. Учитель наділений свободою творчості, - Служба якості освіти. URL: <https://osvita.ua/school/82410/>
6. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/871/87164/Instruktazh-metod rekom shchodo orhaniz .pdf>
7. Постанова Кабінету міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 «Про затвердження порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної освіти і педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2019-%D0%BF?fbclid=IwAR0z3nQDIQ49IzuOC1aBo nm bwMebxw6mEHy19T8ccRkt HYWIMPunF-28#Text>
8. Постанова Кабінету міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 957 «Про внесення змін до Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної освіти і педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2020-%D0%BF#n8>
9. Академічна свобода вчителів у виборі підручників. URL: <https://info.eo.gov.ua/pedagogam/akademchna-svoboda/prava-vchitelv-u-vibor-pdruchnikv/>
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1133 «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2019-%D0%BF#Text>

Олена Приходьон

Національний університет «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка»,
Stichting Brede Buurtschool Den Haag – Johan de Witt scholengroep (Гаага,
Нідерланди)

**ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В НІДЕРЛАНДСЬКІЙ ШКОЛІ
ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ (НА ПРИКЛАДІ РІЧНОГО ДОСВІДУ
ВИКЛАДАННЯ У ШКОЛІ JOHAN DE WITT В ГААЗІ)**